

Bijbelschool module 1 bijeenkomst 3 “De rode draad van de Bijbel”

Inleiding: 66 boeken, één verhaal?

Het is niet eenvoudig om de Bijbel te lezen. Het bestaat uit zoveel boeken en boekjes uit verschillende tijden, met verschillende stijlvormen en met soms een zo eigen spits, dat het niet moeilijk is om in de teksten te verdwalen. Daar komt bij dat als we de Bijbel opendoen, we vaak een vers, een alinea of een paragraaf lezen. We concentreren ons zo op de rijkdom van het ene vers, dat het geheel van de brief of het boekje uit het zicht is – laat staan de plaats van het ene vers in het geheel van de Bijbel.

Opdracht 5

1. Denk jij dat er een rode draad in de Bijbel terug te vinden is?
2. Wat is volgens jou de centrale boodschap van de Bijbel?
3. Is er een hoofdstuk, verhaal of Bijbelboek dat de kern het beste weergeeft?
4. Zijn er Bijbelboeken die volgens jou niet direct een meerwaarde hebben voor de boodschap van de Bijbel?

We zijn zelf onderdeel van het Bijbelverhaal

Ik denk dat het helpt om in gedachten te houden dat al die verschillende boeken die gedurende een millennium zijn opgesteld, uiteindelijk één verhaal vertellen: het verhaal van God met ons. Dat is ook mooi te zien aan het Tweede Testament, waarin zo vaak en op zoveel manieren wordt verwezen naar het Eerste Testament. Met de komst van Jezus als Messias (= de beloofde Redder) vinden vele Bijbelteksten uit het Eerste Testament hun vervulling.

Het is goed om te onthouden dat het Tweede Testament niet goed te begrijpen is zonder kennis van het Eerste Testament. Alle auteurs van het Tweede Testament waren Joden of nauw verwant met de Joodse religie en cultuur. Ook Jezus zelf was een Jood.

Wat van belang is dat wij zelf ook onderdeel zijn van het verhaal dat de Bijbel vertelt. Het gaat over val en opstanding, crisis en herstel, over falen en vergeving, over verloren zijn en gevonden worden. De Bijbel is niet terug te brengen tot vele variaties op één thema, maar het is een boek met een kern en met een climax.

Drie visies op het ene verhaal: de Heidelbergse Catechismus

Een belangrijk woord in de Bijbel is *ballingschap*. Dat is niet alleen maar een woord dat verwijst naar de deportatie van de Joodse bevolking naar Babylonië, maar kent een diepere reikwijdte. Het gaat over elke mens die los is geraakt van haar of zijn wortels, en op drift is of vreemdeling is geworden in haar of zijn eigen leven. In de Bijbel roept God ons om thuis te komen in Zijn nabijheid.

Het ene verhaal is op verschillende manieren verteld. Na de Reformatie werd in 1563 de geloofsleer in vragen en antwoorden opgeschreven. Eeuwenlang heeft deze Heidelbergse Catechismus het geloofsonderricht en het Bijbelonderwijs gekleurd in de verschillende protestantse stromingen. De Catechismus is één van de belijdenisgeschriften van de Protestantse Kerk in Nederland.

De Catechismus vertelt het verhaal van het christelijk geloof¹ aan de hand van de drieslag ‘ellende, verlossing en dankbaarheid’. Het eerste (en kortste) deel gaat over de ellende. De schepping is goed gemaakt door God, maar Adam en Eva is deze goede wereld verloren gegaan. Sindsdien leven we in ellende, wat met name betekent dat niet meer met God verbonden zijn en onze bestemming missen. Het tweede deel gaat over onze verlossing. Jezus Christus verlost ons van onze zonden door de weg van lijden, sterven en opstanding. Deze verlossing zet ons aan tot verandering door onze dankbaarheid. Daar gaat het derde deel dan ook over.

In de Heidelbergse Catechismus lees je de uitleg van de Apostolische Geloofsbelijdenis, de tien geboden, en het Onze Vader.

De HC biedt een rijke en waardevolle kijk op hoe de Bijbel kan dienen als bron en doordenking van het christelijk geloof. Toch zijn er ook enige kanttekeningen te plaatsen. Belangrijke onderwerpen als de plaats van Israël, de vraag naar schepping en evolutie en de bredere waaier aan betekenissen rond het lijden en sterven van Jezus, komen niet aan de orde. De drieslag ‘ellende, verlossing en dankbaarheid’ biedt volgens verschillende theologen² een te eenzijdige visie op het verhaal van de Bijbel.

Een verhaal, zegen episoden

Het ene verhaal is uiteen te leggen in zeven episoden (ik maak hierbij dankbaar gebruik van het boekje van Johan ter Beek, *Baboesjka*

<https://baboesjka.files.wordpress.com/2014/11/baboesjka-druk2.pdf>):

Episode 1: de goede schepping en onze gebrokenheid

De Bijbel begint met het scheppingsverhaal. Dat is op zichzelf al een bijzonder gegeven. Een groot deel van de Bijbel is tot stand gekomen tijdens de Babylonische ballingschap. Het Joodse volk was verdreven uit het Beloofde Land en de tempel (centrum van het Joodse geloof) was verwoest. Hier in het vreemdelingschap moest opnieuw nagedacht worden over identiteit: wie zijn wij? Wie is God en hoe verhoudt Hij zich met ons? Toch begint de Bijbel niet met een klaaglied of met de ellende, maar met schepping.

Het scheppingsverhaal begint met ‘de aarde was woest en doods, en duisternis lag over de oervloed, maar Gods Geest zweefde over het water’. Zo kan het ook zijn in ons eigen leven, zo was het in ieder geval in de tijd van de ballingschap. Woestheid en doodsheid. Maar dat heeft niet het laatste woord: ‘er moet licht komen’. Zo vervolgt het scheppingsverhaal. God spreekt en het licht wordt geboren, hoop door het duister heen. En vervolgens wordt de aarde gemaakt als een plaats waar de mens kan wonen. Alles wat ons in de schepping kan verontrusten en angst kan aanjagen, blijkt door God geschapen: de maan en de sterren (die de Babyloniërs vereerden), de monsters in de zee – schepselen van God. Het is een lied tegen de angst.

Met zorg wordt in die wereld de mens geschapen. Alle dieren worden geschapen naar hun aard, maar de mens naar Gods beeld. De mens mag beelddrager van God zijn (icoon³). Dit

¹ Je zou kunnen zeggen dat de Heidelbergse Catechismus (geschreven door Zacharias Ursinus en Caspar Olevianus) een dogmatische verhandeling is. De auteurs hebben echter voortdurend proberen aan te tonen dat de leer die zij formuleerden, gefundeerd is op de Bijbel en zodoende het verhaal van de Bijbel vertelt. In de HC wordt naar honderden Bijbelteksten verwezen.

² Ik denk aan theologen als Tom Wright, Samuel Wells, Stefan Paas, W.R. van der Zee, Thomas Halik.

³ In de oude culturen plaatsten de koningen beelden van zichzelf in het hele land en ook in de overwonnen gebieden. overal waar het beeld van de koning was, daar was hij zelf. Daar was zijn macht, daar was zijn wil wet. De ballingen leven in een vreemd land waar overal beelden van Nebukadnessar staan, de babylonische koning. Hun eigen land is overwonnen door deze koning en nu moeten zij knielen voor zijn beeld, zijn icoon.

beeld van God wordt gekenmerkt door vrijheid en relatie. Alleen in vrijheid kan de mens de liefde van God beantwoorden.

In Genesis 2 lezen we hoe God de mens Zijn adem inblaast. Pas dan komt de mens écht tot leven. We komen aan onze bestemming als we leven op Gods adem.

De Hof van Eden verbeeldt de woonplaats van de mens. Van God gegeven en in de schoot geworpen. Uit de Hof stromen vier rivieren die de hele aarde bevoeien. De mens leeft bij de bron van al het leven. En daar is ook harmonie tussen God en mens.

Het verlangen van de mens om meer te willen, om te leven alsof er geen God bestaat en vrijheid zou betekenen dat je als God bent, is de basis van alle zonde. Zonde betekent: je bestemming missen. Adam en Eva moeten de Hof uit. Ze worden in ballingschap gestuurd. Dit verhaal van ballingschap, van verlies van het Beloofde Land is de harde realiteit waarin ook wij leven. Dit verhaal herhaalt zich keer op keer.

Adam en Eva zijn geen mensen van toen. Het is de mensheid, het zijn wij zelf.

Episode 2: Gods alternatief: het uitverkoren volk

Naast de vallende mens, is er nog een constante in de Bijbel: God die de mens steeds weer terug in het licht roept. God verbindt zich steeds opnieuw aan de mens met als doel het goede leven te verwerven voor de hele mensheid (die hier in vrijheid voor kan kiezen). God sluit een verbond met de mensheid (Adam), maar de mens kiest tegen God. Hij sluit een verbond met de rechtvaardige (Noach), maar ook de rechtvaardige kan Gods verlangen en vrijheid niet dragen. Dan sluit Hij een verbond met Abraham in wie het volk Israël gezegend zal zijn. We volgen in de Bijbel dit volk dat via de aartsvaders Abraham, Izaäk en Jacob aan aantal en invloed zal gaan winnen.

Dit volk wordt uit Egypte bevrijdt en door de woestijn naar het Beloofde Land gebracht. Het Beloofde Land verwijst naar de Hof van Eden (dit is goed terug te zien in het eerste hoofdstuk van het boek *Jozua*).

Gods antwoord op het kwaad is de uitverkiezing van het volk Israël. Uitverkiezing betekent in de Bijbel: gekozen ten dienste van de ander. In ons taalgebruik gaat uitverkiezing altijd ten koste van de ander. In de Bijbel is het andersom: Israël is het volk dat uiteindelijk tot zegen van de volken zal zijn. Israël als alternatief voor de mensheid⁴.

Episode 3: volk in ballingschap en verlangen naar Gods Rijk

Het volk Israël blijkt echter de bedoeling niet waar te kunnen maken, In 570 v. Chr wordt Jeruzalem overlopen en verwoest en het volk in ballingschap gebracht die ongeveer 70 jaar duurt. De crisis blijft echter, ook na die zeventig jaar. Het volk dat de oplossing was heeft zelf een oplossing nodig.

Daarom is dit verhaal zo'n omkering, een geweldige bron van inspiratie: de wereld zien door Gods ogen. God maakt beelden van zichzelf, iconen, en plaatst ze midden in deze donkere wereld. Zij mogen talrijk worden, de aarde bevolken en haar onder hun gezag brengen. Daar waar zij zijn, daar is Hij. Daar waar hun gezag geldt, daar is zijn wil wet. De schepping van de (nieuwe) mens is de eerste aanwijzing voor de komst van Gods koninkrijk. Het is er al vanaf het begin.

⁴ Twee zeer belangrijke lessen zijn tot nu toe te leren. De eerste les is het zicht op de schepping als geheel: geloof gaat over alles, over de hele wereld, de natuur, alle mensen, politiek, economie, seksualiteit, onderwijs, opvoeding, uitvindingen, cultuur, alles. De tweede les is dat geloof zich daarna niet terugtrekt in een individu, zich niet terugtrekt uit de wereld, maar dat het doorgaat in een groep, een volk. ook dit volk leeft in een land met alles erop en eraan. De focus blijft breed en kan niet worden teruggebracht tot het individu, de ziel of het hiernamaals

Het verhaal van God en zijn volk gaat over de verkiezing van Israël door God als zijn oplossing voor het kwaad in de wereld. Binnen Israël is God zelf de koning. Zijn wil is wet. De mensen zijn iconen van God; daar waar zijn beelden zijn, is zijn heerschappij. God is koning, zegt Psalm 47.

Als God zijn heerschappij verliest, of het nu komt door de afgoden, de zonden of de arrogantie van de machten, dan is zijn koninkrijk ook ver weg. God is geen koning meer in de ballingschap. en dus moet dit koninkrijk komen - opnieuw!

De profeet Jesaja is duidelijk over de vraag: wat is het evangelie? Hij zegt niet: 'Jezus is voor je zonden gestorven', maar: *Hoe welkom is de vreugdebode die over de bergen komt aangesnel, die vrede aankondigt en goed nieuws brengt [=evangelie], die redding aankondigt en tegen Sion zegt: 'Je God is koning!'* (Jesaja 52,7) Het goede nieuws is het herstel van het koninkrijk van God. Opnieuw kunnen we zeggen: je God is koning!

De profeten kondigen het einde van de ballingschap aan en dit is hetzelfde als de komst van Gods koninkrijk. De profeten wijzen vooruit naar de komst van de Messias, de Redder die de mensen zal kunnen verlossen uit de macht van afgoden (in de breedste zin van het woord). Hier is de kern, de climax van de Bijbel.

Episode 4: De komst van de Messias

In de evangeliën wordt Jezus herkend als de Messias. Hij is Zoon van God, en ook: Mensenzoon. Met deze titels wordt aangegeven dat in de persoon van Jezus het volk Israël en ook de mensheid samenkomt. Zijn boodschap: 'het Rijk van God is nabij'. Met de komst van dit Rijk is de ballingschap voorbij en komt Israël en de mensheid thuis. Hiervoor is wel bekering nodig: omkeer naar God.

Jezus roept mensen uit hun vervreemding en beklemming: dat zijn de verhalen over genezingen, gesprekken en maaltijden met sociale paria's. En daar gaan de gelijkenissen ook over: bevrijding, genezing en verlossing. Vervolgens is er ook sprake van vorming. Volgelingen van Jezus leren hun leven te vormen volgens de nieuwe wetten van het koninkrijk.

Jezus maakt vanaf het begin duidelijk dat Hij ook de plaatsbekleder is (Lam van God). Hij identificeert zich met Israël en met de volken en draagt de zonden en het oordeel van en voor hen weg. Jezus kiest de ultieme ballingschap, de weg die naar de dood voert, om de mensheid te redden.

Episode 5: Lijden, sterven en opstanding

Jezus sterft op vrijdag, de zesde dag van de Joodse weekindeling. Zijn laatste woorden zijn: 'Het is volbracht.' Hierin resoneert het woord dat gebruikt wordt aan het einde van de zes scheppingsdagen in Genesis. De zesde dag heeft God zijn scheppingswerk 'volbracht'. Daarna rustte Hij en zegende Hij de zevende dag: de sabbat.

Jezus sterft op de zesde dag en het lijkt alsof de schrijver wil zeggen: nu is de oude schepping helemaal volbracht. Het verhaal van Genesis tot Goede Vrijdag is ten einde. Jezus staat hier symbool voor heel de schepping. Hij rust in het graf, de sabbatsrust. Dit is Stille Zaterdag.

Het verhaal van de opstanding is een omkering van het drama in de Hof van Eden. God keert het om, binnenstebuiten. Vanaf dit moment is er, op de eerste dag van de nieuwe scheppingsweek, een toekomst die zal leiden naar de 'levensboom' waarover openbaring spreekt.

Als Jezus de discipelen na zijn opstanding ontmoet, wenst Hij ze vrede, zendt ze uit, geeft ze de levendmakende Geest en geestelijke autoriteit. In feite is het een miniverhaal: De lang verwachte vrede, het einde van de ballingschap, de komst van Gods rijk is realiteit. “Ik ben gezonden door de Vader, als Messias van Israël, namens het volk. Nu zijn jullie het nieuwe volk en mogen jullie doen zoals Ik.”

Het koninkrijk is gekomen! De droom van Gods volk gaat door in het nieuwe volk rondom koning Jezus, de Heer.

Episode 6: Gods vernieuwde volk

God scheidt zijn volk Israël opnieuw. Hij rekent af met de macht van de keizer en de ‘volken’ door Jezus te presenteren als de ware ‘Heer’. Israël heeft een weg gevonden uit de ballingschap, naar het nieuwe leven. De crisis van episode 3 is dus voorbij. Er is een vernieuwd volk, onder de macht van de volken vandaan gekomen. Door dienen, lijden, sterven en opstanding. Dat was Jezus’ agenda tegenover de agenda van de machten.

Het nieuwe volk vindt zijn identiteit in Christus. Het gaat er niet meer om of je Jood, Griek of Romein bent. De heilige Geest vernieuwt niet alleen de Joden, maar ook de niet-Joden ontvangen de Geest die er voor zorgt dat ze de intenties van de wet gaan navolgen.

Dit heeft weer enorme gevolgen voor het doorbreken van allerlei standen: zowel slaaf als vrije mag erbij horen. Romein en niet-Romein, man en vrouw, jong en oud, verschillende rassen en verschillende standen zitten aan één tafel. Ze vieren allemaal het avondmaal en ontvangen dezelfde doop.

Daarmee worden ze onderdeel van het joodse bevrijdingsfeest. Ze lezen allemaal die joodse bijbel, maar verstaan het ook als hun boek. Dit is de meest unieke eenheidsbeweging van de menselijke geschiedenis!

Episode 7: Herstel van de gebroken wereld

Het nieuwe volk hoopt op het uiteindelijke herstel van heel de gebroken wereld. Daarover gaat het in episode 7.

De Bijbel leert ons hopen op die dingen die we niet uit navolging kunnen leren. Er zal een moment komen waarin God alles recht zal zetten. Alle mensen en heel de schepping zijn onderdeel van dit proces van oordeel, confrontatie, genezing, herstel en uiteindelijk nieuwe schepping. God vernietigt al het kwaad en Hij wist het uit ons en uit zijn eigen geheugen.

Alles wordt nieuw. We hopen op de nieuwe aarde waar God zal wonen. Hoop op herstel van alles: natuur, klimaat, val van machten, einde aan onrecht. Het gaat om een totaal verhaal. Voor alle mensen. en omdat het onze hoop is, mogen we er ook in participeren: de hoop voor de toekomst zet ons in vuur en vlam voor het heden. De focus ligt op alle mensen, alle volken. De focus ligt op de hele werkelijkheid: ook natuur en klimaat, lichaam en cultuur⁵.

⁵ Johan van den Beek: Ik geloof dat we aan de vooravond staan van een zeer grote crisis in de wereld. De economie bestaat uit enorme schulden, maar ‘moet’ groeien. ondertussen putten we de natuurlijke bronnen van de hele planeet uit en loopt het klimaat en de biodiversiteit op z’n eind. Water en voedsel worden schaars ter wijl de wereldbevolking blijft groeien. Migratie, spanningen, oorlogen en terreur zal de politiek zeer instabiel maken. onrecht en armoede, ziekten of zelfs een pandemie is niet uit te sluiten. Het hele systeem is rot en kwetsbaar. Wij, in het westen, moeten ons niet alleen af vragen: in welke episode zitten we? Maar ook: aan wiens kant staan we? Zijn we onderdeel van Gods alternatieve mensheid? of leven we in en voor het Imperium?

Het ene verhaal: Gods liefde

Samuel Wells beschrijft de rode draad van de Bijbel aan de hand van Gods liefde als drijvende kracht en allesbepalend principe. In zijn boek ‘De gewonde God’ wijst hij op de liefde om de drie-eenheid te begrijpen. Er zijn drie entiteiten (ik gebruik dat woord maar even omdat ‘God’ al onze woorden en al onze voorstellingen overstijgt) die we hebben leren kennen als Vader, Zoon en heilige Geest. Deze drie delen een perfecte liefde waardoor zij één zijn. Deze liefde wil God niet voor zichzelf houden.

Het verlangen om deze perfecte liefde te delen is de basis van de schepping van hemel en aarde, en van de schepping van ons leven. De basis van de schepping, van de komst van de Messias en van de herschepping is Gods verlangen om zijn liefde met ons te delen.

De liefde van de Drie-enige God vindt zijn brandpunt in het lijden en sterven van Jezus Christus. Jezus kwam op de aarde om het hart van de mensheid te winnen. Daarvoor was het nodig dat Hij zijn ‘gode-gelijk zijn’ moest afleggen (Filippenzen 2, 5-11). De mens wilde God niet zo dichtbij en niet op deze manier. Liever dan ons hart open te stellen, duwden we Jezus uit onze wereld.

Wat er aan het kruis gebeurde, was dat Jezus ons vasthield – ondanks ons eigen handelen – tot in de dood. Dit betekent dat wat er ook gebeurt of gebeurd is in ons leven, dat we ons om mogen keren en bij God terug mogen komen. Niets kan ons meer scheiden van de liefde van God (Romeinen 8, 38 en 39). Jezus had de keuze om op het beslissende moment aan het kruis niet ons, maar God de Vader vast te houden – maar Hij koos ons.

God de Vader had de keuze om de Zoon bij zich te nemen of aan ons te schenken en dus los te laten. Hij koos ervoor om de Zoon aan ons te schenken. Dit betekende dat voor het eerst en voor het laatst de Drie-enige niet langer drie en niet langer één was. Dat tekent de diepte van Jezus’ woord aan het kruis ‘Mijn God, waarom verlaat U mij?’

Tot slot

Deze drie visies vullen elkaar aan. De Bijbel onthult een mysterie waarvoor woorden uiteindelijk ook tekort schieten. Misschien zijn er meer kanten aan het grote verhaal. Voor nu is het voldoende om in te zien dat de 66 boeken bijdragen aan het inkleuren van het ene verhaal van ‘God met ons’.

Het verhaal van ‘God met ons’ gaat over Gods plan, onze identiteit, het doel van de schepping, onze afwijzing, Gods blijvend roepen, het volk Israël, ballingschap, de redding door Jezus, levensheiliging als nieuwe mensen, en Gods toekomst.

In de komende modules gaan we delen van dit grote verhaal nader verkennen.

Opdracht 6

1. Wat neem je mee uit deze module?
2. Waar gaat het verhaal van de Bijbel over jouw leven?
3. Wat heb je nodig om in je hart toe te durven laten dat de schepping van hemel en aarde, het lijden en sterven van Jezus Christus en zijn opstanding, en Gods heilige Geest in ons gebeuren omdat God jouw hart wil winnen?
4. Welke thema’s zou je in de Bijbelschool uitgewerkt willen zien?